

KIELITIETEILIJÄ JA KIELENULKOINEN TODELLISUUS

(*Kirjoituksia kielitieteestä, filosofiasta, historiasta ja politiikasta*, s. 154-162. Helsinki: SKS, 1998)

Kielitieteellisen, erityisesti semanttisen tutkimuksen vakio-ongelma on *kielen* suhde kielenulkoiseen todellisuuteen; ja edeltävissä kirjoituksissakin siihen on otettu kantaa useampaan otteeseen. Harvemmin käsitellään eksplisiittisesti sitä, mikä on *kielitieteilijän* suhde kielenulkoiseen todellisuuteen, vaikka tällaisenkin suhteen täytyy arvatenkin olla olemassa. Tuntuu sopivalta päättää kirjani kyseisen suhteen tarkasteluun. Näin siitäkkin syystä, että minulla sattuu olemaan tarjottavana erinomainen tätä suhdetta valottava metafora, ja nimenomaan sellainen metafora, joka perustuu omakohtaiseen kokemukseen.

Huhtikuun 10 päivänä v. 1969, noin kello 5 aamuyöllä, istuin työpöytäni ääressä vuokrahuoneessani Cambridgessa Prescott Street'illä ja lopettelin merovinkilatinaa käsittelevää artikkeliani (joka julkaistiin vielä samana vuonna otsikolla 'Un conflit entre facteurs phonétiques et facteurs fonctionnels dans un texte en latin mérovingien'). Huoneeni oli toisessa kerroksessa, ja pöytäni sijaitsi eräänlaisessa erkkerissä, niin että siinä istuessani minua ympäröivät ikkunat kolmelta taholta. Tässä olisi voinut olla aineksia norsunluutornin illuusiolle, etenkin kun ottaa huomioon tuona aamuyön hetkenä käsittelemäni teeman suhteellisen esoteerisuuden. Vuoroin kirjoittaessani ja vuoroin tuijotellessani ikkunantakaiseen pimeyteen rupesin äkkiä höristämään korviani, sillä juuri tuolla nimenomaisella hetkellä kielenulkoisen todellisuus tunkeutui väkisin kielentutkijan tajuntaan; ensin se oli epäselvää, mutta kohta siitä ei voinut enää erehtyä: ihmiset huusivat, ja he huusivat tuskasta. Panin kumitossut jalkaani niin nopeasti kuin pystyin — ehtimättä edes ottaa sukkaa — ryntäsin alas kadulle ja lähdin juoksemaan kohti runsaan sadan metrin päässä olevaa Harvard Yardia, mistä ääni tuli. [Harvard Yard = Harvardin yliopiston keskeisten hallintorakennusten, luentosalien ja opiskelija-asuntoloiden muodostama kokonaisuus.] Tullessani paikalle näin, että katu oli täynnä poliisiautoja. Poliisit olivat siis sittenkin tulleet kukistamaan Harvardin valtausta (vrt. luku 12), ja nyt he pamputtivat opiskelijoita Harvard Yardin keskellä olevassa puistossa. Hidastamatta vauhtia juoksin kahden auton välistä kohti Harvard Yardin rauta-aitaa, pari poliisia yritti turhaan tulla estämään, hyppäsin niin korkealle, että sain kiinni rauta-aidan tankojen kärjistä, vedin itseni ylös ja loikkasin toiselle puolelle. Samalla loikkasin kommunismiin.

OK, edellä sanottu kaipaa taustaa ja täsmennystä; ja annan sitä seuraavaksi. Mutta kai metafora sentään tuli selväksi: siis ensin tutkijan kammioista *alas* kadulle ja sitten *yli* aidan sen *toiselle* puolelle. (Pidettäköön mielessä myös Kierkegaardin *hyppy*-metafora, johon viitataan luvussa 14.)

Vielä vuotta aiemmin eli keväällä 1968 suhtauduin penseästi vasemistolaiseen liikehdintään. (Fasismia ja antisemitismiä olin kyllä vihannut jo vuosikaudet, viimeistään kesästä -63 lähtien, jolloin luin Göttingenissä huonetoiverini kirjahyllystä juutalaisten kansanmurhaa koskevia dokumentteja.) Vietin vappuaattoja ystävättäreni kanssa Helsingissä Vanhalla Ylioppilastalolla, ja kun sen lavalla partaradikaalit polttivat protestiksi ylioppilaslakkejaan, nousin seisomaan tuolilleni ja kehotin kuuluvalla äänellä useaan otteeseen heitä ja muita muistamaan Pal Maleteria (joka oli eräs Unkarin vuoden -56 kansannousun sankareista). Kesä- ja heinäkuun vietin DDR:n tiedeakatemiain kielitieteen keskusinstituutin jaostossa *Arbeitsstelle Strukturelle Grammatik*, joka oli siihen aikaan paras paikka Euroopassa generatiiviseen transformaatiokielioppiin tutustumiseksi. (Samassa joskin nimeään tiuhaan tahtiin vaihtaneessa jaostossa pidin vierailuesitelmän lokakuussa -90, DDR:n jo lakattua olemasta, minkä jälkeen niin jaosto kuin keskusinstituutti ja koko tiedeakatemiakin lakkautettiin välittömästi.) Kielitiede oli hyvää, mutta muu ei niinkään, eli asenteeni kommunismia kohtaan ei tullut ainakaan myönteisemmäksi. Länsi-Berliinin puolella käydessäni kiertelin myös joissakin opiskelijoiden valtaamissa Freie Universität'in rakennuksissa. (Pariisin toukokuu -68 oli silloin vielä kaikilla tuoreena mielessä.) Kapinan ajatus oli kylläkin sinänsä kiehtova, mutta tieteen sisältöä koskevat 'radikaalit' teesit olivat pelkästään typeriä. Kahden kuukauden oleskelun jälkeen lähdin Itä-Berliinistä Prahalle ja Antibesin kautta Pariisiin tapaamaan luokkatoveriani ja ystävääni Matti Juntusta. (Hän oli ollut suorittamassa tutkimuksia Louvain'in Husserl-arkistossa ja joutui nyt ensikertalaisena Pariisissa tukeutumaan rattoisinaan opastukseeni.) Sen verran ehdin Prahassa puhua ihmisten kanssa ja saada tuntumaa heidän ajatuksiinsa, että Tšekkoslovakian miehityksen jälkeen osoitin muiden mukana mieltäni Neuvostoliiton suurlähetystön edessä. Tämä protesti ei kuitenkaan ollut enää pelkästään oikeistolaista, vaan siihen oli jo hiipinyt mukaan uusvasemmistolaisia aineksia.

Syyskuussa lähdin sitten yhdeksi lukuvuodeksi generatiivisen transformaatiokieliopin keskukseseen Massachusetts Institute of Technology'iin seuraamaan tämän koulukunnan luoja Noam Chomskyn luentoja. Vielä DDR:n kokemuksen jälkeen asenteeni oli ollut melko myönteinen, mutta nyt se muuttui nopeasti lähes täysin kielteiseksi. Tärkeimpänä syynä oli Chomskyn ajattelulle ominainen suhde faktojen ja kuvauksen välillä: faktoja oli vähän jos lainkaan, ja niitä kuvaava formalismi oli sikäli mielivaltaisen, että se saattoi ilman mitään ilmeistä syytä muuttua viikosta toiseen. Lisäksi minun oli helppo nähdä niiden tieteenfilosofien perustelujen kestävämmät, jotka Chomsky puolihuolimattomasti tarjosi teorialleen. Saamani negatiivisen kuvan täydensivät koulukunnan yleinen historiattomuus — jouduin ällistyksekseni toteamaan, että USA:laiset ikätoverini eivät tienneet yhtään mitään Chomskya edeltäneestä kielitieteestä — sekä

Chomskyn huumorintajuton ja 'yksiraiteinen' olemus. Tämä kriittinen asenteeni on vuosien mittaan vain syventynyt. Kritiikkini olen esittänyt monissa eri yhteyksissä; 'lopullinen' versio siitä on artikkelini 'Concerning the Generative Paradigm' (*Journal of Pragmatics* 1996).

Olen usein ihmetellyt — sekä yksin että porukassa — sitä hypnoottista vaikutusta, joka Chomskylla on koulukuntansa jäseniin. Koska syy ei voi olla (ainakan puhtaasti) tieteellinen, sen täytyy olla tieteenulkoisen. Oma käsitykseni (jolle olen saanut kannatustakin) on se, että ko. koulukunnan jäsenet ovat Chomskyn tavoin huumorintajuttomia ja sosiaalisesti kömpeliä, mutta että heillä — toisin kuin Chomskylla — on heikko ego; ja egonsa heikkouden he muuttavat (tai uskovat muuttavansa) voimaksi sitoutuessaan yhteen ainoaan vahvaan johtajaan. Tämä näennäinen voima tulee esiin käytöksen arroganssissa, mikä on oikeastaan paradoksaalista. Koska Chomsky on kaikesta huolimatta modernin länsimaisen syntaksin luoja ja siis aidosti itsenäinen ajattelija, hänellä on tietty oikeus arroganssiinsa. Mutta mitään vastaavaa oikeutta ei ole hänen klooneillaan.

Vaikka Chomsky ei vaikuttanutkaan tieteelliseen ajatteluuni, hän vaikutti kuitenkin suuresti poliittiseen ajatteluuni. Tätä ei tarvitse pitää yllättävänä, sillä kyseiset dimensiothan ovat toisistaan riippumattomat. Chomskyn poliittisen kritiikin välitön kohde oli USA:n osuus Vietnamin sodassa, mutta samalla tuli väistämättä esiin USA:n maailmanlaajuinen rooli omien (kapitalististen) intressiensä kovaotteisena puolustajana. Kävi itse asiassa ilmi, että imperialistisena valtiona USA ei eronnut Neuvostoliitosta. Neuvostoliiton kehnous oli ollut aina tiedossa, mutta USA:n kehnous oli Suomessa kasvaneelle uutta. — Arvostukseni Chomskyn poliittista ajattelua kohtaan on säilynyt nykyhetkeen asti. (On vielä syytä lisätä, että Chomskyn kanta postmodernismiin on suurin piirtein yhtä kielteinen kuin se, jota olen edellä esitellyt.)

Vielä tärkeämpi kuin Chomskyn suora vaikutus oli hänen epäsuora vaikutuksensa. Rupesin lukemaan vasemmistolaista kirjallisuutta. (Tähän oli aikaa, kun huomasin, että MIT:lla ei ollut minulle mitään tarjottavaa. Erinomaisella palkallani ostin tulevan kirjastoni ydinosan, ja (tieteen)filosofiaa lueskellessani keksin tulevan väitöskirjani perusidean. Ensimmäistä kertaa elämässäni tutustuin perusteellisemmin myös sellaisiin 'alempiin' kirjallisuuden lajeihin kuin science fiction ja swords-and-sorcery; jo tällöin tuli mm. kimmerialainen Conan tutuksi.) Vaikuttavin lukukokemus oli Franz Fanonin kolonialismia sisältä päin valottava *Les damnés de la terre* (englanniksi *The wretched of the earth*, suomeksi *Sorron yöstä*). Miellyin Trotskiin, joskin enemmän henkilönä kuin teoretikkona. Stalinia kohtaan syntyi elinikäinen viha.

Suurin piirtein tämä oli tilanne ennen huhtikuun 10 päivän yötä. Vielä edellisenä päivänä olin kulkenut hallintorakennuksen edessä mieltään osoittavien opiskelijoiden ohi lähinnä varautuneen ihmetyksen tuntein, ja musta- ja kiharatukkaisen tytön huutoon *People, join us!* olin vastannut vain vaimealla

päänpuhdistuksella. Mutta nyt kun olin 'hypännyt', ei paluuta enää ollut — tai siltä ainakin tuntui — ja tulevaisuutta oli suunniteltava uudelta kannalta: nyt olin osa vasemmistoa. (Huhtikuussa 1997 esitelmöin Kölnin yliopiston afrikanistiikan laitoksella, ja tutustuessani esitelmääni seuranneen *Umtrunkin* aikana Orin Genseler -nimiseen USA:laiseen semitistiin, joka oli ollut mukana Harvardia valtaamassa, saatoin todeta 28 vuoden takaisen aseveljeyden yhä vaikuttavan.)

Aikaisemmin ystäviini ei ollut kuulunut vasemmistolaisia, mutta tämä tilanne korjautui nopeasti; esimakua antoi Ranskan kansallispäivän vietto Pariisissa heinäkuussa -69. Prosessia edesauttoi lisäksi se, että monet ystäväistäni vasemmistolaistuivat samanaikaisesti, kuka mistäkin syystä.

Syksyllä -69 liityin mukaan Helsingin FNL-komitean toimintaan, joskin vuoden 1970 ajaksi sen katkaisi varusmiespalvelu. Minut oli jo hyväksytty leppoisasta ilmapiiristäan tunnetulle Turun Laivastoasemalle, mutta muuttuneet olosuhteet olivat omiaan korostamaan sotilaskoulutuksen merkitystä. Kysyin siis tuttaviltani 'kovinta paikkaa' Suomen armeijassa, ja saatuani vastaukseksi Karjalan Jääkäripataljoonan anoin ja pääsin sinne. (Paikkaansa ei siis pidä se Pertti Linkolan jossain haastattelussa esittämä väite, että hän olisi ainoa, joka on koskaan anonut KarJP:hen.) Myöhemmin kävi kyllä ilmi, että Onttolan Sissit olisi ollut vielä kovempi paikka.

Olin ajatellut pitää armeijassa lomaa politiikasta ja keskittyä kunnan kohottamiseen, mutta toisin kävi. Harvardin tapahtumia käsittelevä kirjoitus (= II) oli juuri ilmestynyt, ja koulutoverini Kari Salonen, joka oli paraikaa perustamassa Varusmiesliittoa, oli sen luettuaan päätellyt, että olisin sopiva mies liiton johtokuntaan. Tämä oli tarjous, josta ei sopinut kieltäytyä, vaikka arvelinkin, että asiasta voisi koitua harmia. (Ironista kyllä, sain nimityksen rahastonhoitajaksi, vaikka en ymmärrä raha-asioista mitään. Tämä seikka oli onneksi Salosen tiedossa, ja hän järjestikin asiat niin, etten koskaan joutunut itseäni liiton tileillä vaivaamaan.)

KarJP:n kouluttajat kersanteista luutnantteihin olivat kunnan miehiä, mutta ylempi päällystö koki läsnäoloni toisinaan ongelmalliseksi. Yksi syy tähän oli epäilemättä se, että oma linjani oli Varusmiesliiton virallisesta linjasta vasemmalla. Syksyllä ja syystalvella -70 oli pari konfliktitilannetta, jotka laukesivat siihen, että joku tovereistani odottamattoman urhoollisesti, so. oman ilmeisen etunsa vastaisesti, kieltäytyi antamasta väärää todistusta. Näistä kokemuksista jäi miellyttävä muisto. Loppusaldo oli se, että Varusmiesliittoon liittyi ensimmäisenä vuotena eniten jäseniä juuri KarJP:stä. Mielekäs kuntoilun ja politiikan yhdistävä toiminta Pohjois-Karjalan kauniissa luonnossa, miesten keskeinen toveruus ja lomilla kukoistanut romantiikka saivat yhdessä aikaan sen, että 1970 on yhä edelleenkin elämäni paras vuosi. (Mutta optimistina minun täytyy uskoa siihen, että parempaa on vielä jossain vaiheessa luvassa.)

Vuodet 1971-73 toimin Helsingin FNL-komiteassa, loppuajan sihteerinä Vietnam-Solidaarisuus-Ryhmä ry:ssä, joka oli FNL-komitean 'ulkokuori'. Se oli politiikan ja yksityiselämän hienolla tavalla yhdistävää aikaa. Me edustimme

epävirallista ja käytännönläheistä Vietnam-liikettä, ja tunsimme syvenevää halveksuntaa luonteeltaan virallista, SKP:n vähemmistön eli taistolaisten käsissä olevaa Suomi-Vietnam-Seuraa kohtaan. Vuodesta toiseen se yritti ensin sabotoida toimintaamme, ja kun se ei siinä onnistunut, se koetti ottaa tulokset omiin nimiinsä. Tässä olivatkin koossa politiikan perusaineekset: idealismi vs. kaksinaamainen kieroilu. Oli opettavaista seurata sisältä päin sitä, miten tämä vastakkaisuus toteutuu käytännössä.

Vietnamin sota päättyi ainoalla oikealla tavalla. (Saigon vallattiin vappuaattona -75; minulla oli alkuillasta tapaaminen Helsingin yliopiston pääoven edessä DDR:n *Arbeitsstellen* johtajan Wolfgang Motschin kansa, joka sattui juuri silloin olemaan vieraanani, ja olin mielissäni, kun saatoin ennen juhlimaan lähtemistämme kertoa hänelle hyvät uutiset.) Sittemmin USA on onnistunut sijoittamaan rasistisen linssin Vietnamin sodan lopputuloksen eteen. USA ja sen mukana suurin osa läntistä mediamaailmaa syyttää Vietnamia siitä, että se ei pysty tekemään selkoa jokaisesta kadonneesta USA:n sotilaasta. Milloin vaaditaan USA:ta tekemään selkoa kadonneista vietnamilaissotilaista, siviiliuhreista puhumattakaan? Rikokset eivät toisin sanoen ole missään suhteessa toisiinsa, kun syytön syyllistetään. USA:n elokuvateollisuus esittää Vietnamin sotaan osallistuneet amerikkalaisotilaat jonkinlaisina traagisina sankareina. Mielipiteenmuokauskyvyssä mikään maa ei voi kilpailla USA:n kanssa, Vietnam kaikein vähiten. Mutta saamme edes jonkinlaisen käsityksen siitä, mitä Vietnamilla olisi oikeus sanoa, kun ajattelemme, miten amerikkalaisissa elokuvissa esitettäisiin sotilaat, jotka ovat tulleet USA:han tappamaan naisia, lapsia ja vanhuksia. Ainakaan heitä ei esitettäisi traagisina sankareina.

Vuonna 1972 liityin SKP:n Kämpylän osastoon. Yritin ensi alkuun pysytellä ns. osapuolijaon ulkopulella, mutta se oli mahdotonta, ja jo FNL-komitean kokemustenkin perusteella asetuin taistolaisia vastaan. Koko SKP:ssa-olo-aikani olikin sitten tätä sisäistä rähinöintiä. Siinä sivussa oli idealistinkin opittava valehtelemaan. Todellisuudessa me inhosimme neuvostokommunismia, ja vuosi vuodelta yhä enemmän, mutta ääneen sitä ei voinut sanoa. Oli pakko lohduttaa itseään sillä, että pieni valhe on sentään vähäisempi rikos kuin suuri valhe. Pakosta tutustuin moniin taistolaisiin. Suurin osa heistä on sittemmin jättänyt kaikkinaisen vasemmistolaisuuden. Olen kuitenkin päässyt näkemään heidän luonteensa vajavaisuuden, ja osaan nykyoloissakin kohdella heitä sen mukaisesti. Pluspuolelle on sitä vastoin pantava yhteistyö 'tavallisten' enemmistökommunistien kanssa. Kun joskus tuntui, että politikointi vei liikaa aikaa tieteenteolta, lohdutin itseäni sillä, että jotain tiedon tai viisauden kasvua täytyi syntyä siitäkin, että pääsi vierestä seuraamaan sitä 'dialektiikkaa', joka sai parhaimmat ja huonoimmat ihmiset ajautumaan saman nimikkeen eli kommunismin alle.

Joka tapauksessa olin vuoteen 1982 mennessä saanut tarpeekseni, ja erosin SKP:sta. Vasemmistoliiton synty antoi hetkeksi toivoa paremmasta, mutta senkin

pilasi veteläluontoinen Claes Andersson, joka vastoin Reijo Käkelän esitystä salli entisten (?) taistolaisten jäädä uuteen puolueeseen.

Suuri osa 70-luvun intellektuaalisista riennoista liittyi Matti Juntusen ympärille kerääntyneeseen seurueeseen, jonka jäsenet edustivat enimmäkseen filosofiaa, mutta myös muita tieteitä ja joskus ei tiedettä lainkaan. Järjestimme enemmän tai vähemmän pienimuotoisia kollokvioita, joissa toimimme esiin kulloisenkin tieteen valtavirtauksesta poikkeuksetta eriävän mielipiteemme. Nautittujen virvokkeiden määrä oli usein huomattava, mutta se ei laskenut keskustelun tasoa ennen kuin hyvin myöhään (tai varhain) aamuyöllä. SKP:n osapuolijako yritti pilata tätäkin ihmishdeverkostoa, ja onnistuikin siinä jossain määrin (ainakin joksikin aikaa).

80-luvulla harrastin tasapuolisesti lapsenhoitoa ja historian tutkimusta. Tarkoitus oli tietysti perehtyä kielitieteen historiaan, mutta muotoilin teeman niin laajasti, että mukaan tuli sopiva annos kulttuurihistoriaa ja yleistäkin historiaa. Länsimaisen kielitieteen historiasta aihe laajeni neljää valtakulttuuria, so. Intiaa, Kiinaa, Arabiaa ja Eurooppaa, koskevaksi (vrt. luku 10). Mieliäihekseni tulivat Intian kielitiede ja Kiinan poliittinen filosofia. Molemmilla aloilla kestävimmit ajatukset on muotoiltu runsaasti yli 2'000 vuotta sitten, ja niihin syventyessäni tunsin hetkittäin todella eläväni menneisyydessä. Niinpä ei ole ihme, että minulta meni 80-luvun lopun juppihuuma ohi aivan huomaamatta. Tai ei aivan; sen verran sitä sentään huomasin, että korotin äreän ääneni 'postmodernia' ajattelua vastaan, josta yritettiin — 'johdonmukaista' kyllä — muokata ensin nousukauden ja sitten lamakauden perustana olevaa markkinavoimille otollista 'filosofiaa'. Joka tapauksessa minkäänlaiseen 'kulutusjuhlaan' en osallistunut, enkä juuri huomannut ystäväniäkään osallistuvan. Erityisen valheelliselta tuntuikin siksi se, että Suomen Pankin edustajat ja muuta talouselämän pellet ilmoittivat, että 'me kaikki' olemme syyppäitä lamaan, koska 'me kaikki' olemme liiallisella lainanotolla eläneet yli varojemme. Totuus on se, että talouden 'asiantuntijat' eivät osanneet ammattiaan ja että ylin valtiovalta loi maahan sellaisen ilmapiirin, jossa talousrikollisuus oli luvallista ja jopa suotavaa.

Sekä aatteen että periaatteen vuoksi kävin Kuubassa tammikuussa -89 pitämässä muutaman luentosarjan kimpun. Lupauduin tulemaan vielä uudestaan, mutta tätä lupausta en voinutkaan pitää, koska kutsujani, Kuuban kieli-instituutin johtaja Enrique 'Max' Figueroa kohta sen jälkeen loikkasi Kuubasta Mexicoon. Yhtenä syynä loikkaukseen olivat hänen oman myöhemmän ilmoituksensa mukaan ne pitkät sekä Suomessa että Kuubassa käydyt keskustelut, joissa todistelin hänelle neuvostokommunismien kelvottomuutta, apunani mm. Roy A. Medvedevin Stalinin aikaa käsittelevä teos *Let history judge*. Tutkimattomat ovat dialektiikan tied. (Lisäksi neuvostokommunismia mielentilana käsitteleviä perusteoksia olivat Nadesha Mandelstamin *Ihmisen toivo* ja Cseslav Miloszin *Vangittu mieli*. Olin yrittänyt saada taistolaisia tuttaviani lukemaan ne, mutta nämä samat ihmiset, jotka

propagandassaan korostivat opiskelun välttämättömyyttä, olivat kieltäytyneet jyrkästi.)

90-luvun alussa kommunismi romahti sitten Neuvostoliitossakin. Tämä tulkittiin yleensä USA:n poliittisen järjestelmän voitoksi, mutta se oli *hollow victory*. USA:n kongressiin voi päästä vain miljonääri tai miljonäärien tukema henkilö. (Newsweek-lehti kertoi aikoinaan, miten Ronald Reaganin poliittinen ura lähti liikkeelle viiden kalifornialais-miljonäärin tapaamisesta.) He edustavat hyvin pientä osaa väestöstä ja ajavat sen etuja. Jokainen normaali ihminen ymmärtää, että tämä on väärin. Vastaus tämän tyyppiseen väitteeseen on yleensä se, että markkinavoimat ovat objektiivisesti olemassa oleva ilmiö, jolla ei ole mitään tekemistä oikean tai väärän kanssa. Mutta tämä ei ole totta. Vääryyden kokeminen synnyttää vihaa, ja viha on samalla tavalla objektiivinen ilmiö kuin markkinavoimatkin. Kyllin laajalti koettu viha kanavoituu (objektiivista) ympäristöään muuttavaksi voimaksi; tästä on historiassa esimerkkejä. Vihan lisäksi markkinavoimia vastaan suuntautuu myös huoli ympäristöstä. Nämä kaksi eri asennetta johtavat yhteen ja samaan lopputulokseen: tarvitaan kollektiivisesti sovittuja rajoituksia eli tarvitaan sosialismia (tai 'sosialismia'). Koko homma joudutaan siis joka tapauksessa aloittamaan kertaalleen alusta asti. Jos vasemmistosta ei ole siihen, täytyy tähyillä vihreiden suuntaan.

Kielitieteilijän ammattitaidot eivät tässä prosessissa paljon paina (vrt. luku 15). Nykyinen 'kriittinen kielitiede' yrittää kyllä sinnitellä mukana mutta kovin köykäisin perustein. Foucault-tyyppinen 'kaikkialle levittäytyneen vallan' kritiikki kuulostaa hienolta mutta ei merkitse mitään eikä johda mihinkään. (Pitäisi jo vähitellen ymmärtää yleisemminkin, missä määrin Foucault'n ajattelu oli hänen omien idiosynkraattisten neuroosiensa leimaamaa.) Kärjistäen: kriittisen kielitieteen edustajien aprikoinnit ovat verrattavissa keskusteluun siitä, olisiko atomipommia pudottamaan lähtevä kone maalattava heleällä värillä (niin että tulevat uhrit sen nähdessään ehtisivät ennen kuolemaansa kokea vielä yhden myönteisen elämyksen) vai tummalla värillä (niin että uhrit ehtisivät varautua kohtaloonsa). Kielitieteilijöitä tässä vertauksessa edustavien henkilöiden ammatilliset kyvyt eivät kelpuuttaisi heitä osallistumaan keskusteluun ainoastaan tässä yhteydessä relevantista temasta eli siitä, voitaisiinko pommia olla pudottamatta.

Jos tämä on tilanne, niin mitä kielitieteilijä voi ylipäätään tehdä eli mikä on *aidosti* hänen suhteensa kielenulkoiseen todellisuuteen? Ymmärtääkseni se on se, minkä jo Esipuheessa lyhyesti mainitsin. On säilytettävä (pakostakin) ei-organinen suhde politiikkaan ja on harjoitettava hyvää tutkimusta eli tutkimusta, jossa laatu on itseisarvo. Tämä kuulostaa triviaalilta, mutta ei ole sitä. Opetusministeriö on päinvastaisista vakuutteluistaan huolimatta runnomassa määrää tutkimuksen ja opetuksen ratkaisevaksi kriteeriksi; ja toisaalta virallinen taho yhä enemmän rahoittaa lyhytaikaisia projekteja, joissa juostaan tämän tai

tuon yhteiskunnalle (tai jopa markkinavoimille itselleen) kuvitellusti koituvan hyödyn perässä. Näissä oloissa on *informatiivista* puoltaa sitä ('vanhanaikaista') näkemystä, että esim. kielen rakenteen, käytön ja historian tutkimus on sinänsä arvokasta.

Taiteen luonnetta koskevat käsitykset tarjoavat hyödyllisen analogian. Kun eliittitaiteen ja populaaritaiteen raja poistetaan kokonaan, alkaa tuntua yhä luontevammalta ajatella, että jos esim. elokuva tuottaa paljon rahaa (eli jos monet pitävät siitä), se ei voi olla huono; ja jos se ei ole huono, se on hyvä; ja jos se on hyvä, se on taidetta. Vain logiikan puute on toistaiseksi estänyt viemästä tätä päättelyketjua loppuun asti: koska pornoelokuvat tuottavat eniten rahaa, ne ovat parasta taidetta. Uskon, että markkinavoimien hallitsemassa postmodernissa maailmassa tämä johtopäätös tullaan vetämäänkin, mikäli asiaan ei puututa sitä ennen. Ja kun (tai jos) tällainen ajattelutapa on päässyt vallalle taiteessa, se leviää — *mutatis mutandis* — myös tieteeseen (mikäli asiaan ei puututa sitä ennen).

Omalla kohdallani vuoden 2000 lähestyessä lapsenhoito on tullut taas ajankohtaiseksi. Tämä on hyvä asia, sillä onhan tunnettua, että mikään ei pidä sillä tavalla ajassa kiinni kuin seurustelu nuorten ihmisten kanssa. Suosittelen samaa kaikille. Painonnosto on korvannut 80-luvulla harjoittamani historian tutkimuksen, sillä muuttuvan yhteiskunnan haasteisiin vastaamisessa tarvitaan voimaa.